

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

BARBARA VOJSK

Pesniška zbirka *Kot dar* (2010) Primoža Čučnika

Diplomsko delo

Mentor:
izr. prof. dr. Irena Novak Popov

Univerzitetni študijski program prve stopnje:
Slovenistika

Ljubljana, 2013

POVZETEK

S svojo šesto samostojno pesniško zbirko Primož Čučnik še enkrat dokaže, da spada med najboljše pisce sodobne slovenske poezije. V zbirki *Kot dar* se bralcu diskretno odkriva pesnikova filozofija umetnosti in dojemanje družbene stvarnosti. Pesmi odlikujejo izbran pesniški jezik, subtilna izbira motivov in tem, precizne in ustvarjalne pesniške oblike ter moderen pristop k tradicionalnim pesniškim izrazom. V svojih besedilih se Čučnik poigrava z večpomenskostjo, ohranja distanco z ironijo ter vzpostavlja dialog s številnimi drugimi literarnimi deli. Bralcu ponuja raznolik pesniški svet in pušča odprta vrata najrazličnejšim načinom branja.

Ključne besede: Primož Čučnik, *Kot dar*, Čučnikova poetika, sodobna poezija.

ABSTRACT

With his sixth collection of poems, Primož Čučnik proved once more that he is one of the greatest Slovene contemporary poets. The collection entitled *Kot dar (As a Gift)* discreetly reveals poet's philosophy of art and his perception of social reality. The poems are distinguished by a perfected poetic language, a subtle selection of motives and themes, precise and creative poetry forms and a modern approach to traditional poetic expressions. In his works, Čučnik plays with polysemy, uses irony to maintain a distance and establishes a dialogue with other literary works. He invites the reader into a diverse world of poetry and leaves the doors open to various interpretations.

Key words: Primož Čučnik, *Kot dar*, Čučnik's poetics, contemporary poetry.

KAZALO

1. UVOD.....	- 4 -
2. PRIMOŽ ČUČNIK: PESNIK, KRITIK, UREDNIK, PREVAJALEC	- 5 -
3. AVTORJEVA POETIKA V ZBIRKI <i>KOT DAR</i>	- 7 -
3.1 MOTIVI IN TEME.....	- 8 -
3.2 LIRSKI SUBJEKT	- 10 -
3.3 PESNIŠKI JEZIK	- 11 -
3.4 PESNIŠKA ZGRADBA.....	- 13 -
3.5 MEDBESEDILNE RAZSEŽNOSTI	- 14 -
4. SKLEP	- 17 -
5. LITERATURA.....	- 18 -

1. UVOD

Primož Čučnik je ime, ki se predvsem zadnje desetletje redno pojavlja med aktivnimi pisci sodobne slovenske poezije. Pri prebiranju ali proučevanju novejših literature tega imena preprosto ni mogoče obiti. O tem priča veliko število objavljenih pesniških zbirk ter vključenost v več antologij moderne poezije. Že od samega začetka svojega pesniškega ustvarjanja je bil Čučnik deležen predvsem pozitivnih kritik in številnih literarnih nagrad.

V svoji diplomski nalogi se bom posvetila njegovi šesti samostojni oz. skupno osmi objavljeni pesniški zbirki.¹ Ta nosi naslov *Kot dar*, izdana je bila leta 2010 pri založbi LUD Šerpa. Leto po izidu je Društvo slovenskih pisateljev avtorju zanjo podelilo Jenkovo nagrado – nagrado, ki je za domačo poezijo najbolj bistvena in prestižna, podeljuje pa se jo za najboljšo pesniško zbirko zadnjih dveh let.

Ko bom zbirko *Kot dar* vključila v širši kontekst avtorjevega ustvarjanja, se bom pri njenem prebiranju in proučevanju v prvi vrsti osredotočila na motivni in tematski svet v besedilih, lirski subjekt, vlogo in značilnosti pesniškega jezika, oblikovanost in zgradbo pesmi ter medbesedilno razsežnost.

Pri raziskovanju se bom oprla na svojo bralsko izkušnjo, poznavanje Čučnikovih prejšnjih pesniških zbirk, komentarje in recenzije o zbirki *Kot dar*, že napisane ugotovitve o avtorjevi poetiki in tudi na intervjuje s samim pesnikom, ki so bili objavljeni v javnih medijih.

¹ Čučnik je šest pesniških zbirk izdal sam, *Oda na manhatnski aveniji* je izšla v soavtorstvu, *Sekira v medu* pa je izbor njegovih pesmi, od katerih je bila večina objavljena v prejšnjih pesniških zbirkah, dodana pa sta jim še neobjavljena cikel *Pesmi v prozi* in pesem *Glasbeniki*.

2. PRIMOŽ ČUČNIK: PESNIK, KRITIK, UREDNIK, PREVAJALEC

Primož Čučnik, predstavnik mlajše generacije slovenskih pesnikov, je avtor številnih pesniških zbirk in tudi večkratni dobitnik literarnih nagrad. Za svoj prvenec *Dve zimi* (1999) je ob izidu prejel nagrado knjižnega sejma, leta 2002 pa še nagrado Zlata ptica. Sledile so zbirke *Ritem v rokah* (2002), *Oda na manhatnski aveniji* (2003, nastala v soavtorstvu z Gregorjem Podlogarjem in Žigo Karižem.² Pesnika Čučnik in Podlogar ter vizualni umetnik Kariž v zbirki kot celota izrekajo izkušnjo večmesečnega bivanja v New Yorku.), *Akordi* (2004), *Nova okna* (2005), *Sekira v medu* (izbrane pesmi, 2006), *Delo in dom* (2007), *Kot dar* (2010), *Mikado* (2012). Za *Delo in dom* je leta 2008 prejel nagrado Prešernovega sklada, za *Kot dar* leta 2011 Jenkovo nagrado in za svojo zadnjo zbirko *Mikado* leta 2012 še Veronikino nagrado.

S svojimi pesmimi je zastopan tudi v antologijah sodobne slovenske poezije. Tako lahko njegova dela razen v samostojnih pesniških zbirkah najdemo tudi v knjigah, kot sta antologija mlade slovenske poezije *Mi se vrnemo zvečer*,³ antologija slovenske poezije 20. stoletja *Nevihta sladkih rož*⁴ ter v zbirki najlepših ljubezenskih pesmi po izboru slovenskih pesnikov *Vsaka ljubezen je pesem*.⁵ Čučnikove pesmi lahko beremo tudi v tujih jezikih (angleščini, hrvaščini, italijanščini, nemščini, poljščini), tako v prevodih zbirk kot v naslednjih antologijah: *Ten Slovenian poets of the nineties*,⁶ *A fine line: new poetry from Eastern & Central Europe*,⁷ *Fragments from Slovene literature: an anthology of Slovene literature*,⁸ *Decameton: dieci poeti sloveni contemporanei*,⁹ *Loro tornano la sera: sette autori della*

² Z likovnikom Žigo Karižem je Čučnik sodeloval tudi pri projektu *Ljubezen je bojno polje* (razstava leta 2005 in izid knjige leta 2006), z Gregorjem Podlogarjem pa pri zgoščenki *Košček hrupa in ščepec soli* (2003).

³ *Mi se vrnemo zvečer: antologija mlade slovenske poezije: 1990-2003*. Izbral Matevž Kos. Ljubljana: Študentska založba. 2004.

⁴ *Nevihta sladkih rož: antologija slovenske poezije 20. stoletja*. Izbral in uredil Peter Kolšek. Ljubljana: Študentska založba. 2006.

⁵ *Vsaka ljubezen je pesem: najlepše slovenske ljubezenske pesmi po izboru slovenskih pesnikov*. Spremná beseda: Alojz Ihan. Ljubljana: Društvo slovenskih pisateljev. 2010.

⁶ *Ten Slovenian poets of the nineties: selected poems*. Ed. Aleš Berger. Ljubljana: Slovene Writers' Association. 2002.

⁷ *A fine line: new poetry from Eastern & Central Europe*. Ed. Boase-Beier, Jean. Todmorden, Lancashire: Arc Publications. 2004.

⁸ *Fragments from Slovene literature: an anthology of Slovene literature*. Ed. Vesna Matajč. Ljubljana: Slovene Writers' Association. 2005.

⁹ *Decameton: dieci poeti sloveni contemporanei*. A cura e con prefazione di Miran Košuta. Ljubljana: Società degli scrittori sloveni. 2009.

giovane poesia slovena.¹⁰ Za sodobnega bralca oz. uporabnika interneta je pomemben podatek tudi ta, da je nekaj teh besedil (v originalu in v prevodih) moč najti tudi na spletu. Čučnikove tekste lahko najdemo na spletnih straneh kulturne ustanove Blesok,¹¹ na *lyrikline.org*¹² lahko njegove pesmi beremo in celo poslušamo posnetke branja, na straneh Zavoda Sploh¹³ pa nam je na voljo CD *Dvojnik*, na katerem lahko prisluhnemo njegovim pesmim postavljenim v zvočna okolja.

Čučnik ni samo uspešen pesnik, je tudi kritik, urednik in prevajalec. Leta 2008 je izšla zbirka njegovih kritik, esejev in fragmentov *Spati na krilu*, v kateri je zbral svoja razmišljanja o pesništvu, literaturi domačih in tujih avtorjev ter spregovoril o svojem izkušanju, videnju in branju sodobne literature. Prevaja številna dela iz sodobne poljske in ameriške poezije, mnoga med njimi so izšla v knjižni obliki. Je urednik revije *Literatura* in ustanovitelj ter vodja lastne založbe Šerpa.

Njegova ustvarjalnost pa se ne konča na papirju, ampak prehaja v širši kontekst umetnosti, v območje glasbe. Z Ano Pepelnik in Tomažem Gromom sodeluje v triu CPG Impro. Kot je predstavljeno na spletnih straneh Zavoda Sploh, je Impro „poskus povezovanja različnih govoric: 'besede, zvoka, hrupa, šuma, tišine', ki jih akterji, v luči sodobnih, svobodnih in inovativnih tokov v glasbi 20. stoletja, razumejo kot enakovredne dele celote“. Leta 1999 je sodeloval z Zasedbo TILT pri njihovem prvem projektu *Dvojnik*, na katerem lahko prisluhnemo Čučnikovim pesmim, leta 2003 pa je še z nekaterimi drugimi pesniki in glasbeniki sodeloval pri izdaji zgoščenke *Košček hrupa in ščepec soli*.

V Ljubljani, kjer še danes živi in dela, je zaključil študij filozofije in sociologije kulture na Filozofski fakulteti. Rojen je bil 1. junija 1971 v Ljubljani.

¹⁰ *Loro tornano la sera: sette autori della giovane poesia slovena*. A cura e traduzione di Michele Obit. Trieste: ZTT – Editoriale Stampa Triestina. 2011.

¹¹ Blesok. *Primož Čučnik: Vonj po čaju* [online]. [Zadnjič spremenjeno: 16. januar 2013]. Dostopno na naslovu: <<http://www.e-books.com.mk/01poetry/cucnik/sodrzini.asp?lang=mac>>.

¹² Lyrikline.org. *Primož Čučnik* [online]. [Zadnjič spremenjeno: 16. januar 2013]. Dostopno na naslovu: <<http://www.lyrikline.org/index.php?id=162&L=3&author=pc01&show=Poems&cHash=68a0c8201c>>.

¹³ Zavod Sploh. *Tilt – Dvojnik* [online]. [Zadnjič spremenjeno: 21. november 2012]. Dostopno na naslovu: <<http://www.sploh.si/musicreleases.html>>.

3. AVTORJEVA POETIKA V ZBIRKI *KOT DAR*

Pesniško zbirko *Kot dar* je avtor razdelil na pet pesniških sklopov, v katere je neenakomerno, pa vendar ne nenaključno, vključil 47 pesmi:

1. *Vrnitev v naravi* (15 pesmi)
2. *Zakoni* (8 pesmi)
3. *Trgovina* (3 pesmi)
4. *Zamisel reda v zapuščeni kitajski restavraciji* (14 pesmi)
5. *Stare igrače* (7 pesmi)

Čeprav je Čučnikova poezija precej nehomogena, lahko posameznim ciklom določimo skupne in razločevalne lastnosti, ob tem pa pričakujemo, da nas bo teh pet sklopov uvedlo v pet različnih svetov ali nam razkrilo pet različnih resnic. Posamezni razdelki bralca skozi konkretne motive napeljujejo k razmišljanju (k abstrakciji); nekateri ponujajo intimnejši, morda bolj emocionalen vidik, drugi ostajajo objektivnejši. V Čučnikovi poeziji je oblika večkrat postavljena pred vsebino. „Kako“ postane pomembnejše od „kaj“, pred pomen se vriva igra besed, črk, zvokov, pred bralcem pa se bohoti neomejenost jezikovnih možnosti.

Pesmi v uvodnem razdelku zbirke lahko razumemo kot programske. V njih se nam razkriva pesnikova razlaga svoje umetnosti, utemeljitev lastne pesniške filozofije. Pesniška tematika, ki prerašča v bivanjsko, pride v ospredje predvsem v pesmih *Naša hiša* ter *Da zaprem to mapo*. Razberemo lahko, da je pesnik samozavesten, poln umetniške moči. Če je v uvodni pesmi prejšnje pesniške zbirke pesnikova kondicija šepala,¹⁴ se sedaj počuti samozavestnega, dovolj močnega in sposobnega – cilj mu je znan, možno ga je doseči: „V mislih imam smer, kamor gremo. / Kraj, kjer se lahko ustavimo. / Razložimo deke in počijemo. / Spokojen kraj, ni kaj. Lahko smo mirni.“ (Čučnik: 9.) Ozira se nazaj in z zadovoljstvom zaključuje z dosedanjim pisanjem. Toda kako bo nadaljeval? Postavlja vprašanje, ki se vedno znova poraja ob sodobni umetnosti: Mora umetnost biti nerazumljiva? Sam je že dosegel „nivo / kjer se je dalo razumeti nerazumljivo / in hkrati ne pasti pod nivo“ (Čučnik: 32). Kako bo od tu naprej nadaljeval pesnik – se bo približeval abstrakciji ali se bo vrnil k razumljivemu? Zadnji verzi pesmi *Da zaprem to mapo* napovedujejo vztrajanje pri ludistični pesniški tradiciji, še večji

¹⁴ „Nestabilna je moja kondicija.“ (Čučnik 2007: 5.)

posvečenosti podobi pesmi in ne njeni vsebinski plati: „Oblaki so jezdili nebo, sonce je lilo.“ (Čučnik: 33.)

3.1 **MOTIVI IN TEME**

Ob začetku branja nas z romantiko in Rousseaujevo idejo „nazaj k naravi“ skozi aluzijo poveže že sam naslov prvega dela zbirke *Vrnitev v naravi*. Romantičnega izvora je tudi idealizacija otroštva, motiv, ki ga prav tako srečamo že ob začetku branja. Lirski subjekt si ne želi mrzlično najti novega izraza, niti ne išče nove rešitve. Subjekt se je zopet (z)našel v naravi, tam kjer je začel in tam, kamor spada. Pa vendar to ni rousseaujevska idilična narava, neokrnjena in nedolžna divjina – to je urbana narava, sobivanje z drugimi njenimi prebivalci. To je tisti del življenja, kjer uspeš najti svoj mir in varnost. To je območje ljubezni, v kateri lirski subjekt izreka svoje pesniške vizije in v kateri je našel svoje pravo stanje – zagledanost otroka.

In prav ljubezen bo rešitev na koncu. Ona je zadnje upanje na poti, kjer smo ostali brez pravih vrednot in velikih idej. Svet je zašel v napačno smer, apokalipsa je neizbežna. Pesem *Kot dar*, zadnja pesem zbirke, predstavi vizijo katastrofalnega konca, iz katerega se bosta rešila le lirski subjekt in tisti, ki bo ob njem ostal na pravi poti. Vsi bodo izginili, le onadva bosta ostala in bila nagrajena za vsakič, ko se nista zadovoljila z lažjimi odgovori in se nista sprijaznila z udobjem nevednosti.

V zbirki *Kot dar* se pred nami odpirajo bivanjska, pesniška in družbena vprašanja, ki se medsebojno zrcalijo. Pesnikova poetika se razvija tako, kot se razvija človeško življenje – kakor se kot odrasli vedno pogosteje vračamo v svoje otroštvo, tako se tudi pesnik slej ko prej vrne k svoji nekdanji pesniški viziji. Šele po letih iskanja spoznamo, da je začetek tisti, ki določa naš konec, ob čemer pa se ne moremo otresti pekočega spoznanja, da smo bili na poti zavedeni, ko smo sledili velikim idejam (osebnim ali družbenim), ki so se navsezadnje izkazale za napačne.

Po motivni plati ima bralec vpogled v vsakdanje dogodke in odlomke iz zasebnega življenja enega individuuma, vpetega v množico sedanjih in preteklih družbenih pojavov. Subjekt se na

zasebni in družbeni ravni sooča z minljivostjo, spomini iz otroštva, pomenom velikih idej, resnic in jezika, spopada se z odtujenostjo, razkrojem vrednot, usihanjem religije, navijaštvom ter s sodobnim svetom, trgovino. V pesmi vključuje konkretne motive iz zgodovine in sedanosti: propad Weimarske republike, krepitev nacizma, povojno deziluzijo, stalinistično zapiranje umetnikov, stradanje kitajskih delavcev na račun vrhunske arhitekture. Problematizira globalni kapitalizem, velika mesta, prevladovanje videza, zaslepljeno množico ter izseljevanje in tragiko priseljencev. To je čas negotovosti in strahu sredi razsutih sistemov vrednot, čas dvoma in preišljevanj o alternativah. Ob takšni kruti realnosti ni mogoče ostati ravnodušen in preprosto uživati v redu, udobju in razkošju, ki nam je ponujeno. Lirski subjekt se lastne privilegiranosti zaveda in ravno iz tega zavedanja prihaja tudi njegova (samo)kritičnost in sočutje do drugega. Občutek trenutnega ugodja sodobnega človeka pasivizira in niža njegova pričakovanja: „Samo da bomo zdravi. / Samo da bodo obrodile trte.“ (Čučnik: 26, 27.) V obdobju novega pozitivizma ni več prostora za drzna dejanja in samostojna razmišljanja.

Motiv minljivosti je glavni motiv v prvem in zadnjem sklopu zbirke. Vračanje v otroštvo in prebujanje spominov pesnika opominjajo, da so to dogodki iz preteklosti in jih je možno ohraniti le v spominih. Vendar pa tudi spomini hitro bledijo in celo najbolj pomembni dogodki se ne ohranijo v celoti – niti tisti, za katere pravimo, da jih človek nikoli ne pozabi. V pesmi *Vrnitev v naravi* je rek „prve ne pozabiš nikoli“ preoblikovan takole: „Bila je prva, zdaj je že pozabljena.“ (Čučnik: 12.) Ob lepih spominih se kot drobiž v denarnici nabirajo tudi tisti ostanki preteklosti, ki smo jim dopustili, da gredo mimo nas. In na koncu se kaj hitro zgodi, da imamo več obžalovanj kot ponosnih spominov: „Edina težava je bila, da smo obžalovali. / Kar smo spregledali ali zamudili / ali prespali. Dogodki so pogostejši / od naše zbranosti. In tega se nam je nabralo. / Ta dolg bi sicer črtali, a kaj bi nam potem ostalo.“ (Čučnik: 87.)

Tudi iz otroštva se poleg pozitivnih izkušenj ohranjajo neke sence. Otrok ima svoje žalosti in svoje strahove; ima gibko, zdravo telo, obenem pa ne more videti onkraj tega, ne more doseči večje resnice in dojeti tistega, kar se bo kasneje izkazalo za pomembno: „je živo kot vulkansko dno. / Ali negibno v drugi razsežnosti, / ki je vzporedna milost, / onkraj tega, kar je dano.“ (Čučnik: 12.) Kljub temu se lirski subjekt vedno vrača k mladosti in si jo želi nazaj: „Leta so se bliskovito odvila. / Mimo so zletela kot božja podaja. / Če bi se mladost še kdaj vrnila.“ (Čučnik: 90.) V mladosti je namreč zapisano vse, kar se bo zgodilo dolgo po njej, v najbolj pomembnem delu naših življenj. V mladost je vtisnjena koda naših poznejših dni.

V tretjem sklopu je pred bralca postavljeno vprašanje trgovanja, potrošništva, materializma. Moderno potrošništvo ponuja kopico možnosti, med katerimi lahko sodobni človek izbira, ne dopušča pa mu več, da bi se sam spraševal o obstoju samem oz. o čemerkoli izven območja ponujenega. Ob tej navidezni svobodi se poraja občutek nemoči nad obvladovanjem trgovanja, vsi smo namreč udeleženi v odnosu trgovec-kupec, zbudi pa se tudi zavest, da je pesnik prav tako zgolj prodajalec, obrtnik. Prodaja svoje besede, da bi si zagotovil finančno varnost, pa čeprav to pomeni, da strani ostajajo prazne oz. popisane z izpraznjenimi stavki.

O izpraznjenosti pesniškega izraza eksplicitno spregovori v *Zakonih*. Pesem *Kopiraj, prilepi* odkrito pove, da pomena ni, ga ne bo, in se ga niti ne pričakuje – to je realnost generacije, ki ustvarja po načelu kopiraj-prilepi. Z nenehnim pomnoževanjem in uporabljanjem vedno istih vzorcev postajajo sporočila prazna, pesmi pa površne, neizvirne in nerazumljive. To je izraz, ki ga Čučnikov pesnik zavrača. On še vedno verjame v besedo, v njeno moč, katere so se bali celo največji tirani in zaradi nje pošiljali umetnike v taborišča: „Giganta je obsedel strah, da moji udi / lahko postanejo vrvi besed (pa tako blede), / zvežejo moč.“ (Čučnik: 17.)

3.2 LIRSKI SUBJEKT

Lirski subjekt v zbirki *Kot dar* ohranja svojo moderno senzibiliteto, ki pa ni več bojevita. Ne ostaja ravnodušen do družbenih pojavov, vendar pa ne sodi in ne pridiga. Zaveda se, da ob mnogoterosti resnic in svetov razumevanje ostaja omejeno in izraz nepopoln: „Dovolj sem občutljiv, da se zavedam / težav, ki jih prinaša delnost, / zato nikomur ne vsiljujem / svojega pogleda, ki ne more videti celote.“ (Čučnik: 57.) Kot lahko preberemo v obrazložitvi ob podelitvi Jenkove nagrade, je opazna posebnost Čučnikove poezije umik subjekta iz središčnega položaja v besedilnem svetu in s tem distanca. Jaz se odreka vsiljevanju svojih stališč in dopušča drugost/drugačnost (Ta. C., 2011).¹⁵

Prvoosebni pripovedovalec večkrat prestopi mejo ednine in nas nagovori kot „mi“, v katerem se skriva pesnik in njegovi prijatelji, celotna generacija, morda kar „vsi“. To je posledica tega,

¹⁵ V tem članku, objavljenem v Delu, je citiran del ocene Čučnikove zbirke *Kot dar*. Oceno je kot utemeljitev k Jenkovi nagradi napisala Irena Novak Popov, članica žirije.

da pesnikova poezija ni le prostor osebnoizpovedne resnice, ampak subtilne družbene refleksije, ki se ne dotika le enega, temveč vseh.

V Čučnikovi poeziji prevladujeta intelektualizacija in refleksija. Po besedah Irene Novak Popov bi lahko zlitje refleksivnosti, imaginacije in emocionalnosti v zbirki *Kot dar* zgoščeno imenovali nežni intelektualizem (Ta. C., 2011). Da ne moremo govoriti o tradicionalni osebnoizpovedni liriki, nas opozarjajo že izogibanje patosa, uvajanje stavka namesto verza ter dialoškost z drugimi literarnimi teksti.

Lirski subjekt bralca večkrat nagovarja z ironično distanco, zaradi česar izrečenega ne moremo razumeti dobesedno. Ironija dopušča večjo odprtost bralčevi interpretaciji poezije in možnost različnih branj. To je sredstvo, ki lirskemu subjektu omogoča ohranjati distanco do povedanega, hkrati pa se bralcu v obrisih sam tudi odkriva – seveda zgolj ob natančnem branju.

3.3 PESNIŠKI JEZIK

Kot je bilo povedano ob podelitvi Jenkove nagrade, je največja zanimivost Čučnikove zbirke jezik:

[M]ešanica visokega in vsakdanjega stila, tradicionalnega in modernističnega pravopisa, prostega in ritmiziranega verza, čiste in približne rime. Ob natančnem označevanju z besedami obnavlja in modificira avantgardistične postopke, ki v kontekstu današnje poezije delujejo kot svojska potujitev. To so vizualno učinkovanje z razporeditvijo besed v prostoru, deljenje besed za sprožanje potencialnih pomenov njihovih sestavin, reliefnost, dosežena z ločili. (Ta. C., 2011.)

Čučnikov jezik je lep, pravilen, očiščen vulgarizmov. V pesmih prevladuje visok jezik, ki pa ga na določenih mestih prekine oz. dopolni beseda ali stavek, ki pripada pogovornemu jeziku. Tak primer najdemo že v uvodni pesmi *Naša hiša*, kjer se s tem postopkom v zadnji kitici ne prelomi le stil upovedovanja, temveč tudi vsebina: „Ta vrabec na steni, ki je ponorel. / Kaj mu je, kakšno svarilo? Lekcija iz domotožja? / Razglašeno fuša. Totalno iz zбора. Nora stvar.“ (Čučnik: 9.) Drugi pogovorni izrazi so še: kupi dreka, nategniti, brez haska, magari, probati, zašibati.

Ta t.i. visoki jezik lahko doseže celo raven biblijskega jezika. To je vidno v prvi pesmi četrtega razdelka *Bila je pesem in bila je igriva*, kjer nas prvi stih, ki je hkrati tudi naslov te štirinajstvrstičnice, neposredno asociira na verz iz Svetega pisma: „V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu in Beseda je bila Bog.“ (Jn 1,1.)

Eden izmed načinov poudarjanja zvočne podobe besedil je tudi poigravanje z besedami. Besedne igre so nepogrešljiv del Čučnikovega pesništva. Poleg tega, da dajejo svojevrsten zven besedilom, vpeljujejo tudi ironično držo lirskega subjekta. Pesniški jezik bogatijo tudi frazemi, reki, pregovori in vsakdanje (izpraznjene) fraze. Pregovori so običajno zgolj nakazani ali preoblikovani v ironičnem duhu: „Bila je prva, zdaj je že pozabljena“ (Čučnik: 12); „Strah ima dolge žeblje“ (Čučnik: 42); „Če jeziki kaj operejo / molki lahko vsaj kaj obesijo“ (Čučnik: 43); „Pospravili smo puške in kopita“ (Čučnik: 87). V *Kopiraj, prilepi gre tovrstno preoblikovanje* že v smer ludizma: „Veliko veliko denarja / So pomeni sopomeni // Prazni kjer te ni / Kjer te ni ki te ni // So ga dali Kakšen ki / So ga vredni Kija // In za pomen ga ni Ni ga / Ne bo ga za noben denar“ (Čučnik: 41).

Zanimiva je tudi vključitev strokovnih izrazov. V pesmi *Kraj, kjer se ne moreš spomniti* imamo opravka s frazami, ki se navadno pojavljajo v pravnih situacijah (govoriti na samem, pod trdno zaprisego molka, na zaslišanju, sva si bila uradno predstavljena, prekine razpravo, bi te lahko obremenila vsega, oprostilno), v pesmi *Moje hortenzije* narod označi z matematičnim izrazom univerzalna množica, v razdelku *Zakoni* pa se večkrat srečamo z glagoli, ki nas spominjajo na tehnične izraze s področja gibanja (odrivanje, kroženje, oviranje, gibanje, poganjanje). Ti pojmi seveda niso zgolj naključni fizikalni izrazi, ampak označujejo sodobni način življenja.

Povezovanje besed v stavke je raznoliko – bralec je priča tako kratkim eliptičnim stavkom kakor dolgim zloženim povedim. Vključevanje citatov in postavljanje besedila v oklepaje je pesniku običajno, posamezne izreke označuje z ležečo pisavo ali uporabo velikih začetnic. Interpunkcija se prav tako spreminja iz besedila v besedilo: pravopis nekaterih pesmi je popolnoma v skladu s pravili knjižnega jezika; pri nekaterih na mestih, kjer bi to pričakovali, manjkajo le ločila na koncu verzov (*Množina; Da zaprem to mapo*); spet pri drugih ni nikakršnih ločil, razen dvopičij, pomišljajev in oklepajev (cel sklop *Zakoni*).

3.4 PESNIŠKA ZGRADBA

Heterogenost Čučnikove poezije se kaže tudi v formi. Čučnik se poslužuje najrazličnejših pesniških oblik, od tradicionalnih do prostih modernih form, pri čemer je pesniška oblika vedno premišljeno izbrana in dosledno oblikovana. Preciznost in mojstrstvo v oblikovanju (pa tudi poigravanje s pesniškimi možnostmi) se kaže na primer v *Dremežu*, ki je po obliki pantúm;¹⁶ v pesmi *Pri svetlobni hitrosti*, kjer vsaka kitica (šest šestvrstičnic in ena trivrstičnica) predstavi šest pogledov na isti dogodek pri skednju in prav v vsaki se vedno znova ponovi šest besed kot šest udeležencev dogodka (skedenj, stebra, knjiga, podobno, koruza, hitrost); in v moderniziranih sonetih, v katerih ohrani zamejenost v 14 verzov, ne pa tudi predvidljive sonetne zgradbe.¹⁷ Čučnik sočasno črpa iz tradicije in se od nje oddaljuje; uporablja stara pesniška sredstva, toda na nov, še neizrabljen način. Kot pravi sam v intervjuju iz leta 2008: „Iz tradicije ni mogoče in tudi ni treba povsem izstopiti.“

K modernistični tradiciji spada tudi premik od verza k stavku. Poezija se vse bolj približuje prozi in daje občutek zgodbe, vendar pa jo od tega še vedno ločijo oblikovanost v kitice ali vsaj v verze, zvočnost in drugi pesniški elementi – pesnik namreč črpa iz bogatega spektra pesniških figur. V besedilih se med drugim prepletajo:

- anafore: „VELIKA mesta imajo svoje resnice /.../ // velika mesta imajo svoje berače /.../ // velika mesta imajo izpušne pline“ (Čučnik: 20); „Mogoče iti globlje v gozdove, kjer še nismo bili, / in mogoče zaiti na označenih poteh. Mogoče / slišati kakšnega neznanega ptiča, ki se bo oglasil / takoj za kukavico. Mogoče ponoviti isto pesem“ (Čučnik: 22)
- antiteze: „zmes nesnovnega in snovnega, / celota naključnega in nenaključnega“ (Čučnik: 56); „kamor vstopam isti / in izstopam drugačen“ (Čučnik: 58)
- metafore: hortenzije kot metafora za pesmi (*Moje hortenzije*, Čučnik: 26); tonska vaja kot metafora za življenje (***, Čučnik: 90)
- oksimoroni: „Oblaki so jezdili nebo, sonce je lilo“ (Čučnik: 33); „Strah ima dolge žeblje / Žebliji imajo dolgo strah“ (Čučnik: 42)

¹⁶ „Pantúm (ali pantún) je izvorna indonezijska oziroma malajska pesniška oblika. Ta preprosta, a čarobna forma je sestavljena iz samih štirivrstičnic (izvirno osem- do desetzložni verz s prestopno rimo), temelji pa na ponavljanju verzov: drugi in četrti verz sleherne kitice se v naslednji kitici ponovita kot prvi in tretji verz. Vsak verz se torej oglasi dvakrat – prvi in tretji verz prve kitice pa drugič zazvenita šele v zadnji kitici ter tako zaokrožita vtis neskončne, v neskončnost vrteče se krožne oblike.“ (Novak: 159.)

¹⁷ Soneti, ki so razdeljeni na dve štirivrstičnici in dve trivrstičnici: *Naša hiša; Osip, prah, Mandelštam; Zakoni*. Soneti brez predvidljive sonetne zgradbe: *Zgodnja pomlad, Hopkins; Pomlad, nadaljevanje* (repati sonet); *Pozna pomlad*; pesmi iz cikla *Zamisel reda v zapuščeni kitajski restavraciji*.

- personifikacije: „Stvari, ki so zares bile, imajo zdaj odvetnike, / z njimi ne moreš več govoriti na samem“ (Čučnik: 10); „Bi te debla prepoznala, če bi jim zašepetal / stare misli, ki so se podile skozi špranje / poletnih počitnic, prijetnega pričakovanja“ (Čučnik: 85)
- primere: „Zapustili smo mesto in zaorali v meglo, / ki se je spustila kot komaj opazna ironija“ (Čučnik: 21); „ki se je nagnil med dvema stebroma, / tako kot strani v postrani porezani knjigi“ (Čučnik: 31)
- retorična vprašanja: „Res ne bi tega rajši bral v knjigi?“ (Čučnik: 31); „Boš našel tisto sliko? / Vonj? / Obleko?“ (Čučnik: 90)

Forma in vsebina sta med seboj v tesni povezavi. Bolj kot v drugih delih zbirke, se pesmi najbolj približujejo prozi v sklopu *Trgovina*. Načenjanju vprašanja o potrošništvu oz. t.i. debatiranju je podrejena tudi forma – pesmi so daljše, manj členjene; le zadnja pesem (naslovljena le z ***) oblikovno pridobi na liričnosti, tematsko pa s fizikalno enačbo ponazori psihično stanje sodobnega človeka: „Padanje je edina konstanta strahu.“ (Čučnik: 60.)

Rima ni vedno prisotna, ko pa jo uporabi, je ponavadi zgolj približna, redko popolna. Lep primer prehajanja iz popolne v zgolj približno rimo je trojica „pomladnih“ štirinajstvrstičnic iz prvega razdelka: *Zgodnja pomlad, Hopkins; Pomlad, nadaljevanje; Pozna pomlad*. V prvem od teh besedil imamo žensko rimo z zaporedjem aa bb cc, v drugi je takšna rima še vedno prisotna, a že z manjšimi odstopanji, v tretji pa se rimajo le nekateri izmed verzov, pri čemer gre le še za dvozložno asonanco (zanjo-skrajno; némo-besédo).

3.5 MEDBESEDILNE RAZSEŽNOSTI

Medbesedilnost je ključna lastnost Čučnikove poetike, korenini pa v njegovem prevajalskem ustvarjanju in seveda bogati bralski izkušnji. Na dialog z drugimi teksti opozarjajo intertekstualni signali, med katere Barbara Janežič Bizant (2008: 23) uvršča pojavitve imena/literarnega lika v naslovu, motu, posvetilu ali v sami pesmi, uporabo kakršnegakoli vizualnega opozorila na tujost elementov znotraj pesmi (raba kurziva, narekovajev), uporabo citata, parafraze drugega literarnega dela, aludiranje na druga besedila.

V zbirki *Kot dar* se Čučnik neposredno v naslovu ali posvetilu pesmi navezuje na naslednja literarna imena: Gerard Manley Hopkins, Osip Mandelštam, E. T. Dycki, John Ashbery. Skozi aluzije in s preobračanjem že napisanih verzov pa bralca poveže z že omenjenimi osebnostmi in osebnostmi, kot so:

- Jean-Jacques Rousseau: že v samem naslovu prvega razdelka *Vrnitev v naravi*
- Karel Destovnik - Kajuh: „Za to bi bilo vredno še enkrat umreti.“ (Čučnik: 15)
- Josip Murn - Aleksandrov: „preden se dobrane zmračijo.“ (Čučnik: 22)
- France Prešeren: „Samo da bomo zdravi. / Samo da bodo obrodile trte.“ (Čučnik: 26, 27)
- Veno Taufer: „Strah ima dolge žeblje / Žebliji imajo dolgo strah“ (Čučnik: 42)
- Miklavž Komelj: motiv splašenih ptic in razdruženo zapisan priimek: „nožice se vdirajo v belo / prestopanje // kosov, ko me lj- / udje mimo- / idejo“ (Čučnik: 39)
- in navsezadnje s samim seboj: *Nekemu tujemu P.Č.*, kjer kratica P.Č. stoji za ime Primož Čučnik

Dialoškost Čučnik vzpostavlja s tistimi, ki jim je naklonjen, s katerimi se lahko v kakšnem pogledu poistoveti, povzame njihovo misel in jo predvsem nadgradi s svojimi pogledi. S svojimi pesmimi tem avtorjem odgovarja in jim omogoča, da živijo dalje tudi v njegovi poeziji. (povzeto po Janežič Bizant: 96.)

Pri Čučnikovi poetiki pa ne gre le za intertekstualnost, temveč celo za intermedialnost. Kot ugotavlja že Janežič Bizant (2008: 5), je področje literature oz. besedne umetnosti preozek del umetnosti, kamor bi umestili Čučnikovo poezijo: „Primož Čučnik namreč zagotovo sodi med (sodobne) pesnike, katerih poezija ni zaprto zaokrožena sama v sebi, pač pa prestopa meje zgolj avtorjevih izkušenj in vstopa v dialoško razmerje z izbranci. Dialoškost z literarnimi imeni, glasbeniki ter filozofi je nespregledljiv in konstitutiven element dobršnega dela njegove poezije, vreden naše pozornosti“. Sama bi dodala, da gre avtor še korak dlje: prestopa meje umetnosti, odkriva vezi celo z naravoslovjem in se poigrava s fizikalnimi zakoni.

Uvodna pesem razdelka *Zakoni* je videti kakor upesnitev Newtonovih zakonov.¹⁸ Prva dva stiha pesmi *Odrini rob* (Čučnik: 37) bi lahko govorila o vzajemnosti sil oz. o tretjem Newtonovem zakonu: „Odrini rob / Rob me odriva“; naslednja dva o prvem Newtonovem zakonu, če gledamo s stališča, da je stanje telesa (objekta ali subjekta) odvisno od delovanja drugih sil: „Kdo natančno je rekel / Natančno kdo si“; zadnja dva pa bi bila abstrahiran drugi Newtonov zakon, ki govori o pospešku: „Hitenje Odrivanje / Hitenje“. Kot sem že omenila, so ti pojmi, ki označujejo gibanje, oznake za sodobni način življenja.

¹⁸ 1. Newtonov zakon (zakon o vztrajnosti): Telo miruje ali se giblje premo enakomerno, če nanj ne deluje nobena sila ali pa je vsota vseh sil, ki delujejo nanj enaka nič.

2. Newtonov zakon: Pospešek telesa je premo sorazmeren z rezultanto sil na telo in obratno sorazmeren z maso telesa.

3. Newtonov zakon (zakon o vzajemnem učinku ali zakon o akciji in reakciji): Če prvo telo deluje na drugo telo s silo, deluje to na prvo z enako veliko, a nasprotno usmerjeno silo. (Wikipedija. *Newtonovi zakoni gibanja*. Trajna povezava: <http://sl.wikipedia.org/w/index.php?title=Newtonovi_zakoni_gibanja&oldid=3970224>.)

4. SKLEP

V obravnavani zbirki se avtor bralcu kaže kot subtilen opazovalec in zapisovalec posameznikovih ter družbenih doživljanj, kot pesnik pa se dokazuje z mojstrskim obvladovanjem svojih besedil – tako po vsebinski kot po oblikovni plati. Heterogenost pesniških oblik in motivov uspe povezati z množtvom resnic in svetov, ki jih sluti lirski subjekt. Zaveda se, da te mnogoterosti ni moč dojeti v celoti – to omejenost razumevanja in izraza tudi sprejema.

Kot dar v marsičem nadaljuje in nadgrajuje poetiko, ki jo je Čučnik razvijal v svojih prejšnjih pesniških zbirkah. V pesmih je še vedno opazen preskok od pomena k zvočnosti, vendar ne več v tolikšni meri. Lirski subjekt se bolj kot kadarkoli prej zaveda družbene situacije, lastne vpetosti vanjo in sočutja do drugega.

Ena od najbolj opaznih značilnosti je tudi medbesedilnost. Dialoga pa avtor ne vzpostavlja le z deli in avtorji, ki pripadajo območju literature, ampak posega v širši spekter umetnosti ali celo izven njega.

5. LITERATURA

- Čučnik, Primož. *Kot dar*. Ljubljana: LUD Šerpa. 2010.
- Čučnik, Primož. *Delo in dom*. Ljubljana: LUD Literatura. 2007.
- Novak, Boris A. *Oblike srca: pesmarica pesniških oblik*. Ljubljana: Modrijan. 1997.
- Janežič Bizant, Barbara. *Intertekstualnost in intermedialnost pri Primožu Čučniku: diplomsko delo*. Dobruša. 2008.
- Ta. C. *Jenkovo nagrado 2011 prejme Primož Čučnik* [online]. [Objavljeno na spletnih straneh Dela 19. novembra 2011], [citirano 28. januarja 2013]. Dostopno na spletnem naslovu: <<http://www.delo.si/kultura/knjizevni-listi/jenkovo-nagrado-2011-prejme-primoz-cucnik.html>>.
- Topolovec, Taja. »Intuitivno greš za tistim, kar te bolj pritegne«, intervju s Primožem Čučnikom [online]. [Objavljeno na spletnih straneh AirBeletrine 22. marca 2008], [citirano 28. januarja 2013]. Dostopno na spletnem naslovu: <<http://www.airbeletrina.si/knjiga/intervju-portret/1083>>.
- Zavod Sploh. *CPG Impro* [online]. [Zadnjič spremenjeno 9. julija 2012], [citirano 20. januarja 2013]. Dostopno na spletnem naslovu: <<http://www.sploh.si/impro.html>>.

IZJAVA O AVTORSTVU

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo in da so uporabljeni viri ter literatura korektno navedeni.

Ljubljana, 10. september 2013

Barbara Vojsk